

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนจังหวัดปทุมธานี
Operational Success of Community Rice Seed Promotion and Production Centers in
Pathum Thani Province

ชลาลัย หมวดศรทิพย์ (Chalalai Muadsorathip)* ลินีนุช คุรุทเมือง แสนเสริม (Sineenuch Khrutmuang Sanserm)**

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert)***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพสังคม และเศรษฐกิจของคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี 4) ปัญหา และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ คณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนระดับอำเภอเข้าประกวดเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด ปี 2553-2555 (ย้อนหลัง 3 ปี) จำนวน 11 ศูนย์ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 280 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 165 ราย ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะกรรมการศูนย์ฯ สองในสามเป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51- 60 ปี สามในสี่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา หนึ่งในสี่มีตำแหน่งทางสังคมเป็นกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการศูนย์ฯ ทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร สองในสามมีตำแหน่งเป็นกรรมการศูนย์ฯ มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งในศูนย์ฯ 10-12 ปี โดยมีพื้นที่นาเฉลี่ย 30.28 ไร่ และมีรายได้เฉลี่ย 439,573 บาทต่อปี รายได้จากการทำนาเฉลี่ย 437,800.00 บาทต่อปี 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึง 5 ด้าน ได้แก่ การควบคุม ด้านการจ้างงาน ด้านการดำเนินงาน ด้านการประสานงาน และด้านการวางแผน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.09, 4.04, 3.97, 3.93 และ 3.89 ตามลำดับ 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึง 4 ด้าน ได้แก่ ความพอใจของทุกฝ่าย การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ การจัดหาและการใช้ทรัพยากร และกระบวนการปฏิบัติงาน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.00, 3.96, 3.93 และ 3.85 ตามลำดับ 4) ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านการควบคุม ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน โดยมีค่าเฉลี่ย 2.52, 2.30 และ 2.21 ตามลำดับ 5) ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการประสานงาน ด้านการควบคุม ด้านการจ้างงาน และด้านการวางแผน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.83, 3.75, 3.72, 3.57 และ 3.47 ตามลำดับ

คำสำคัญ ความสำเร็จ การดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนจังหวัดปทุมธานี

* เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช n_chalalai@yahoo.co.th

** รองศาสตราจารย์ ดร. แผนกวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช tukstou@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ดร. แผนกวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช yoobench@hotmail.com

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

Abstract

The purposes of this research were to study 1) socio-economic circumstance of Community Rice Promotion and Production Centers' Committee in Pathum Thani Province 2) opinion towards management circumstance of Community Rice Promotion and Production Centers in Pathum Thani Province 3) opinion towards the operational success of Community Rice Promotion and Production Centers in Pathum Thani Province 4) problems and suggestions for the operation of Community Rice Promotion and Production Centers in Pathum Thani Province.

Population in this study was the Community Rice Promotion and Production Centers' Committee in Pathum Thani Province from 11 centers totally 280 committee members who had previously been selected as representatives at district level to participate in the contest of outstanding provincial agriculturist and agricultural institute during 2010-2013 (3 years past). By Taro Yamane formula to identify sample size, 165 samples were selected. Interview form was tool for data collection. Data was analyzed by computer program using the following statistics i.e. frequency, percentage, mean, maximum value minimum value and standard deviation.

Research results were as follows. 1) Two-thirds of the Centers' committee were male with the age between 51-60 years. Three-fourths completed primary education. One-fourth held social positions as village committee. All of the Centers' committee joined agricultural groups. Two-thirds held social position as the Centers' committee. Their term of service in the Centers was 10.12 years. Their average occupied rice field was 30.28 rai, earning average income 439,573 baht/year. Their average income from rice-farming was 437,800.00 baht/year. 2) Opinion towards management circumstance of Community Rice Promotion and Production Centers in Pathum Thani Province, it was discovered their overall opinion was at high level in 5 aspects i.e. control, inspiration, operation, coordination and planning with average point; 4.09, 4.04, 3.97 and 3.89 respectively. 3) Opinion towards the operational success of Community Rice Promotion and Production Centers in Pathum Thani Province, it was found their overall opinion was at high level in 4 aspects i.e. satisfaction of every party, achievement of goals, procurement and making use of resources and operational process, with the average point 4.00, 3.96, 3.93 and 3.85 respectively. 4) Problems encountered in management of Community Rice Promotion and Production Centers, overall problems at low level were control, planning, operation with average point 2.52, 2.30 and 2.21 respectively. 5) Suggestions to enhance the operations of Community Rice Promotion and Production Centers, overall suggestions at high level included management, coordination, control, inspiration and planning with the following average point 3.83, 3.75, 3.72, 3.57 and 3.47 respectively.

Keywords: Operational Success, Community Rice Promotion and Production Centers, Pathum Thani Province

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี การกระจายพันธุ์ เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพและปริมาณการผลิตข้าว เพราะเมื่อเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้คุณภาพทำให้ผลผลิตข้าวต่อไร่ต่ำ คุณภาพไม่ดี ราคาตกต่ำตามไปด้วย การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการกระจายพันธุ์ดีโดยหน่วยงานของรัฐเพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถรองรับพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งกระจายอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศได้ทั่วถึง (อมรทิพย์ ภิรมย์บุรณ, 2557:1) จากปัญหาและความต้องการดังกล่าวกรมส่งเสริมการเกษตร จึงได้จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ทำหน้าที่ผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดีไปสู่เกษตรกรในชุมชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งเป็นแหล่งสาธิตการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวที่ถูกต้อง และเหมาะสมให้แก่เกษตรกรในชุมชน (สมเดช คงกะพันธุ์, 2554:1) ปัจจุบันมีศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนที่ยังคงดำเนินการอยู่ทั้งหมด 2,160 ศูนย์ทั่วประเทศ และในปีงบประมาณ 2557 มีแผนก่อตั้งอีก 120 ศูนย์ ใน 59 จังหวัด (อรอุมา ศรีสมัย, 2557:1) ทั้งนี้ผลของการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้เกิดการพัฒนาการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีในชุมชน โดยการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องในการบริหารจัดการร่วมกันของเกษตรกรอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามหลักวิชาการ รวมถึงทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรเกษตรกร

จังหวัดปทุมธานี ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนทุกอำเภอรวมจำนวน 42 ศูนย์ ปี 2553 – 2555 มีศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนในระดับอำเภอเข้าประกวดเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด จำนวน 11 ศูนย์ (คะเนิงนิจ สร้อยสังวาลย์, 2556:60) ทั้งนี้การดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดีเด่น จะต้องมีความคิดริเริ่มในการจัดการกิจการต่างๆเกี่ยวกับองค์กร ทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สมาชิกมีส่วนร่วมในองค์กร มีความมั่นคงและฐานะทางเศรษฐกิจของสถาบันตลอดจนการทำกิจกรรมด้านสาธารณสุข ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรมการข้าว, 2556:7) จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงจำเป็นต้องศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนจังหวัดปทุมธานี เพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนจังหวัดปทุมธานีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการขยายพันธุ์ข้าวไปสู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพสังคม และเศรษฐกิจของคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี 4) ปัญหา และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย หมายถึง คณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนระดับอำเภอเข้าประกวดเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัด ปี 2553-2555 (ย้อนหลัง 3 ปี) จำนวน 11 ศูนย์ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 280 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการคำนวณจากสูตรของ Taro yamane (1973: 125) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 165 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล โดยมีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด ทดสอบความเชื่อมั่นจากกลุ่มตัวอย่าง 20 ราย ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) ตอนที่ 2 สภาพการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี เท่ากับ 0.955 และตอนที่ 3 ความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ฯ ต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี เท่ากับ 0.968

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ (frequency) ด้วยค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของคณะกรรมการศูนย์ฯ สรุปได้ดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมของคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พบว่าคณะกรรมการศูนย์ฯ เกือบสองในสาม (ร้อยละ 63.0) เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ประมาณสามในสี่ (ร้อยละ 75.8) มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา กว่าหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 29.1) มีตำแหน่งทางสังคมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการศูนย์ฯ ทั้งหมด (ร้อยละ 100) เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร กว่าสองในสาม (ร้อยละ 70.3) มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการศูนย์ฯ และกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 34.5) ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งในศูนย์ฯ ระหว่าง 10-12 ปี

2) ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจของคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน พบว่าคณะกรรมการศูนย์ฯ กว่าสองในสาม (ร้อยละ 71.5) ได้รับผลตอบแทนจากการเป็นคณะกรรมการศูนย์ฯ โดยผลตอบแทนที่ได้รับร้อยละ 46.3 เป็นปัจจัยการผลิตเช่นเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี กว่าสองในสี่ (ร้อยละ 58.2) มีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 2 คน เกือบสองในสี่ (ร้อยละ 49.1) ใช้แหล่งเงินทุนของตนเอง กว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 46.1) มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 41-60 ไร่ โดยมีพื้นที่นาเฉลี่ย 30.28 ไร่ และกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 48.5) มีรายได้ต่ำกว่า 350,000 บาทต่อปี เป็นรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 437,800.00 บาทต่อปี

2. สภาพการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ผลการศึกษาสภาพการบริหารจัดการของศูนย์ฯ พบว่าคณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ใน 5 ด้าน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการดำเนินงาน 3) ด้านการรู้จัก 4) ด้านการประสานงาน และ 5) ด้านการควบคุม สรุปได้ดังนี้

1) **ด้านการวางแผน** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของศูนย์ฯในด้านการวางแผนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.89 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ มีการดำเนินงานการผลิตเมล็ดพันธุ์ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร รองลงมาคือ มีการกำหนดเป้าหมายการผลิตเมล็ดพันธุ์ในแต่ละชนิดพันธุ์ตรงกับความต้องการของตลาด มีการประชุมวางแผนการจัดทำแปลงและคัดเลือกพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ร่วมกับสมาชิก มีการกำหนดช่วงเวลาเก็บเกี่ยวเหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าและสภาพภูมิอากาศเพื่อให้เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตมีคุณภาพดี และมีการวางแผนงานการผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ล่วงหน้าก่อนการผลิต โดยมีค่าเฉลี่ย 4.09, 4.05, 3.90, 3.83 และ 3.61 ตามลำดับ

2) **ด้านการดำเนินงาน** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของศูนย์ฯในด้านการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.97 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ มีกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ที่เกิดจากการตกลงร่วมกัน รองลงมาคือ มีการจัดโครงการหรือกิจกรรมให้ความรู้แก่สมาชิกในการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจและให้ความรู้ในการปฏิบัติดูแลแปลงพันธุ์เป็นอย่างดี มีการติดตามการดำเนินงานของศูนย์ฯส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน มีการประเมินและรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน และ มีการกำหนดรายละเอียดของแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี โดยมีค่าเฉลี่ย 4.16, 4.05, 3.98, 3.93 และ 3.77 ตามลำดับ

3) **ด้านการรู้จัก** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของศูนย์ฯในด้านการรู้จักในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.04 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดทุกประเด็นโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยดังต่อไปนี้ มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ยเคมี รองลงมาคือ สมาชิกศูนย์ฯมีเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดีขึ้น และมีการให้ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.35, 4.22 และ 4.21 ตามลำดับ คณะกรรมการศูนย์ฯมีความคิดเห็นในระดับมากในประเด็นโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยดังต่อไปนี้ ศูนย์ฯสามารถจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผ่านมาตรฐาน รองลงมาคือ สมาชิกศูนย์ฯมีปริมาณผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่มขึ้น และศูนย์ฯสามารถจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาสูงกว่าตามท้องตลาด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.95, 3.84 และ 3.65 ตามลำดับ

4) **ด้านการประสานงาน** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของศูนย์ฯในด้านการประสานงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.93 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานเอกชน รองลงมาคือ มีการประสานงานระหว่างศูนย์ฯส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนด้วยกันทั้งในระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด และมีการบูรณาการด้านการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ร่วมกับเครือข่ายในจังหวัด โดยมีค่าเฉลี่ย 3.97, 3.96 และ 3.85 ตามลำดับ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

5) **ด้านการควบคุม** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการควบคุมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.09 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากที่สุด ในประเด็นมีการตรวจสอบพันธุ์ปนเพื่อคงความบริสุทธิ์ของพันธุ์ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.25 คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ การดำเนินงานทุกขั้นตอนมีระบบงานควบคุมที่มีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการ รองลงมา คือ มีการคัดเลือกพื้นที่แปลงขยายพันธุ์ที่เหมาะสม มีการกำหนดแผนการผลิตและแผนการตลาดให้สัมพันธ์กัน และมีการควบคุมการเก็บเกี่ยวไม่ให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์และการปะปนพันธุ์หลังการเก็บเกี่ยวได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.14, 4.06, 4.02 และ 3.99 ตามลำดับ

3. ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ 2) การจัดหาและการใช้ทรัพยากร 3) กระบวนการปฏิบัติงาน และ 4) ความพอใจของทุกฝ่าย สรุปได้ดังนี้

1) **การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นในด้านการบรรลุเป้าหมายความสำเร็จในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.96 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ในประเด็นเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้มีคุณภาพ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.23 คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร และเกษตรกรมีองค์ความรู้และศูนย์ข้อมูลการเรียนรู้ในเรื่องของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีในชุมชน รองลงมาคือ เกษตรกรมีแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดีในพื้นที่ มีการกระจายเมล็ดพันธุ์ดีสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึง และสามารถขยายผลไปสู่เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.02, 3.95, 3.85 และ 3.68 ตามลำดับ

2) **การจัดหาและการใช้ทรัพยากร** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นในด้านการจัดหาและการใช้ทรัพยากรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.93 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ มีการใช้เมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์ขยายจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว รองลงมาคือ มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีการจัดสรรเงินทุนเพื่อใช้ในการดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอย่างเพียงพอ และมีการจัดสรรงบประมาณได้ตรงกับความต้องการของสมาชิก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.16, 3.98, 3.87 และ 3.72 ตามลำดับ

3) **กระบวนการปฏิบัติงาน** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นในด้านกระบวนการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.85 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ มีการจัดเก็บข้อมูลประจำแปลงพันธุ์ตลอดฤดูกาลผลิต รองลงมาคือ มีการประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนและปรับปรุงคุณภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด และมีการวางแผนการขยายแปลงพันธุ์เพื่อเพิ่มการผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.96, 3.93, 3.92, 3.81 และ 3.67 ตามลำดับ

4) **ความพอใจของทุกฝ่าย** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นในด้านความพอใจของทุกฝ่ายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.00 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

คิดเห็นระดับมาก ในทุกประเด็น โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากค่ามากไปน้อยได้ดังต่อไปนี้ การดำเนินงานของศูนย์ฯ เสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้านการผลิต รองลงมาคือ สมาชิกมีกองทุนผลิตข้าวชุมชน มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน สามารถลดต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี มีปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่กระจายได้เพิ่มขึ้น และมีพื้นที่การกระจายพันธุ์เพิ่มขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ย 4.19, 4.08, 4.06, 3.98, 3.88 และ 3.79 ตามลำดับ

4. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านการวางแผน พบว่า ปัญหา อุปสรรคของคณะกรรมการศูนย์ฯ ในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการวางแผน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.30

2) ด้านการดำเนินงาน พบว่า ปัญหา อุปสรรคของคณะกรรมการศูนย์ฯ ในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการดำเนินงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.21

3) ด้านการจูงใจ พบว่า ปัญหา อุปสรรคของคณะกรรมการศูนย์ฯ ในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการจูงใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.46

4) ด้านการประสานงาน พบว่า ปัญหา อุปสรรคของคณะกรรมการศูนย์ฯ ในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการประสานงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.69

5) ด้านการควบคุม พบว่า ปัญหา อุปสรรคของคณะกรรมการศูนย์ฯ ในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการควบคุม ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.56

5. ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านการวางแผน พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการวางแผนในภาพรวมอยู่ในระดับระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.47 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในประเด็น ควรวางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิกศูนย์ฯ ค่าเฉลี่ย 3.60

2) ด้านการดำเนินงาน พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการดำเนินงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.83 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในประเด็น ควรมีการประชาสัมพันธ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีให้เป็นที่รู้จักทั้งใน และนอกพื้นที่ ค่าเฉลี่ย 4.02

3) ด้านการจูงใจ พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการจูงใจในภาพรวมอยู่ในระดับระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.57 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในประเด็น ควรพัฒนาการบรรจุภัณฑ์ และมีตราสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของศูนย์ฯ และมีช่องทางการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่มขึ้น เช่น จำหน่ายให้บริษัทเอกชน หรือแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า ค่าเฉลี่ย 3.75

4) ด้านการประสานงาน พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการประสานงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.75 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในประเด็น ควรประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐ ในเรื่องความรู้และการสนับสนุนด้านงบประมาณ บัณฑิตการผลิตรายต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ย 3.93

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

5) ด้านการควบคุม พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ในด้านการควบคุมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.72 โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในประเด็น ควรกำหนดแผนการผลิตและการตลาดให้สัมพันธ์กัน ค่าเฉลี่ย 3.86

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดปทุมธานี สามารถอภิปรายผลประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

1) ด้านการวางแผน พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีระดับความคิดเห็นในด้านการวางแผนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น ได้แก่ มีการดำเนินงานการผลิตเมล็ดพันธุ์ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร มีการกำหนดเป้าหมายการผลิตเมล็ดพันธุ์ในแต่ละชนิดพันธุ์ตรงกับความต้องการของตลาด มีการประชุมวางแผนการจัดทำแปลงและคัดเลือกพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ร่วมกับสมาชิก มีการกำหนดช่วงเวลาเก็บเกี่ยวเหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าและสภาพภูมิอากาศเพื่อให้เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตมีคุณภาพดี และมีการวางแผนงานการผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ล่วงหน้าก่อนการผลิต เช่นเดียวกับรัชฎ์ลักษณะ พิลลา (2549:69-70) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนของเกษตรกรในอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผนงานภายในศูนย์ฯ ในระดับปานกลางในประเด็น การกระจายเมล็ดพันธุ์ การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ และการวางแผนกิจกรรมล่วงหน้า เช่นเดียวกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2556:2) กล่าวถึงการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม โดยการวางแผนเป็นขั้นตอนหนึ่งของการบริหารจัดการ โดยทั่วไปการวางแผนเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการระบุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ มีการกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ ที่จะทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านั้นได้ การวางแผนเป็นสิ่งจำเป็นเพราะมีส่วนทำให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รู้แนวทางการดำเนินงานขององค์กร ลดการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนหรืองานที่สิ้นเปลือง และช่วยลดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2) ด้านการดำเนินงาน พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีระดับความคิดเห็นในด้านการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น ได้แก่ มีกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ที่เกิดจากการตกลงร่วมกัน มีการจัดโครงการหรือกิจกรรมให้ความรู้แก่สมาชิกในการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจและให้ความรู้ในการปฏิบัติดูแลแปลงพันธุ์เป็นอย่างดี มีการติดตามการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน มีการประเมินและรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน และมีการกำหนดรายละเอียดของแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี เช่นเดียวกับชัยรัตน์ เชนฤทัยภักดี (2548:104) ศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าที่ประสบความสำเร็จตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ปัจจัยด้านการดำเนินงานของกลุ่มทอผ้า สมาชิกกลุ่มทอผ้ามีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานและการเข้าร่วมประชุมประจำปีอยู่ในระดับที่สูง โดยการมีส่วนร่วมนั้นควรให้สมาชิก

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอนของกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้สมาชิกได้ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรนั้น และจะต้องมีหน้าที่ มีความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กติกาขององค์กร และร่วมรับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคและทัดเทียมกัน เช่นเดียวกับรัชฎลักษณ์ พิลา (2549:70) พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในระดับปานกลาง ในประเด็นร่วมคัดเลือกพื้นที่ ร่วมคัดเลือกเกษตรกร ร่วมจัดกิจกรรมการฝึกอบรม ร่วมจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ ร่วมในกระบวนการรวบรวมผลผลิต ร่วมกระจายเมล็ดพันธุ์ ร่วมขยายผลเทคโนโลยี ร่วมกำหนดเป้าหมายการผลิตในปีต่อไป ร่วมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การดำเนินกิจกรรมของศูนย์ และเข้าร่วมประชุมเพื่อจัดกิจกรรมของศูนย์

3) **ด้านการจูงใจ** พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีระดับความคิดเห็นในด้านการจูงใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีความคิดเห็นระดับมากที่สุดในประเด็น มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ยเคมี สมาชิกศูนย์มีเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดีขึ้น และมีการให้ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ถูกต้องและเหมาะสม คณะกรรมการศูนย์มีความคิดเห็นระดับมากในประเด็น ศูนย์สามารถจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผ่านมาตรฐาน สมาชิกศูนย์มีปริมาณผลผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพิ่มสูงขึ้น และศูนย์สามารถจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาสูงกว่าตามท้องตลาด เช่นเดียวกับจิรศักดิ์ เสริมแสง (2552:42) ศึกษาการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชน ตำบลไผ่ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ปี พ.ศ. 2551 พบว่า การจัดการด้านตลาด ทางศูนย์ได้รวบรวมเมล็ดพันธุ์ข้าวที่สมาชิกผลิตได้มาจำหน่ายในราคาที่สูงกว่าราคาข้าวในตลาดภูมิภาคละ 5 บาท โดยเงินที่ได้ในส่วนของคุณทุนและดอกเบี้ย (เมล็ดพันธุ์ที่ให้ไป) จะหักไว้บริหารภายในศูนย์ ส่วนที่เหลือคืนแก่สมาชิกทั้งหมด เช่นเดียวกับภาณุพันธุ์ ประภาติกุล (2557: 219) ศึกษาแนวทางการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตหม่อนไหมของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในลักษณะให้เปล่า ควรที่จะให้การสนับสนุนทั้งเกษตรกรรายบุคคลและรายกลุ่ม เช่น ปุ๋ย สารเคมี อุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยงไหม พันธุ์หม่อนและไหม แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ และการส่งเสริมด้านการตลาด ซึ่งการสนับสนุนปัจจัยต่างๆล้วนเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเกษตรกรในระยะเริ่มต้นประกอบอาชีพและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรเร่งในการกระตุ้นให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกัน และมีการบริหารในลักษณะกองทุนปัจจัยการผลิตขึ้น

4) **ด้านการประสานงาน** พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีระดับความคิดเห็นในด้านการประสานงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น ได้แก่ มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานเอกชน มีการประสานงานระหว่างศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนด้วยกันทั้งในระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด และมีการบูรณาการด้านการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ร่วมกับเครือข่ายในจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับสพล พรหมเทพ (2550:56) ศึกษาผลการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ด้านการบริหารจัดการศูนย์เห็นควรให้พิจารณาเพิ่มจำนวนสมาชิก การให้บริการเครื่องจักรกล การแปรรูปผลผลิตข้าว ได้แก่ เครื่องนวดข้าว โรงสีข้าว รวมถึงขึงฉางเก็บรวบรวมข้าว โดยการประสานงานหรือทำข้อตกลงร่วมกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพผลผลิตข้าวจนสามารถต่อรองด้านราคาและตลาด สร้างมูลค่าเพิ่มจนสามารถนำไปสู่ขบวนการผลิตข้าวแบบครบวงจร ตลอดจนสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีบริการให้ชุมชนได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับพรพรรณ คำมั่น (2550:102-103) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง กรณีศึกษา

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรน้ำไผ่ได้ ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าปัจจัยการปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ

5) **ด้านการควบคุม** พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีระดับความคิดเห็นในด้านการควบคุมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีความคิดเห็นระดับมากที่สุดในประเด็น มีการตรวจถอนพันธุ์ปนเพื่อคงความบริสุทธิ์ของพันธุ์ คณะกรรมการศูนย์มีความคิดเห็นระดับมากในประเด็น การดำเนินงานทุกขั้นตอนมีระบบงานควบคุมที่มีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการ มีการคัดเลือกพื้นที่แปลงขยายพันธุ์ที่เหมาะสม มีการกำหนดแผนการผลิตและแผนการตลาดให้สัมพันธ์กัน และมีการควบคุมการเก็บเกี่ยวไม่ให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์และการปะปนพันธุ์หลังการเก็บเกี่ยวได้ เช่นเดียวกับวรรณวิภากร ชูวงศ์ (2551:77-80) ศึกษาผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง พบว่าผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจที่เกษตรกรได้รับคือ การได้รับพันธุ์ข้าวตรงตามสายพันธุ์/การปลอมปนข้าวน้อยลง การได้เรียนรู้การผลิตพันธุ์ข้าวให้มีเมล็ดลีบลดลง และสามารถผลิตพันธุ์ข้าวได้ผลผลิตข้าวต่อไร่เพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับสพล พรหมเทพ (2550:56) พบว่า คณะกรรมการศูนย์และสมาชิกส่วนใหญ่จัดทำแปลงพันธุ์ข้าวจำนวน 6-10 ไร่ ใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตรา 4-6 กิโลกรัมต่อไร่ มีการเว้นระยะแปลงพันธุ์และแปลงข้าวทั่วไป 1 เมตร มีการใช้ปุ๋ยเคมี 2 ครั้ง โดยใช้ครั้งที่ 1 ในช่วง 11-20 วัน ใช้สูตร 16-20-0 ในอัตรา 6-10 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนครั้งที่ 2 ในช่วง 61-75 วัน ใช้สูตร 46-0-0 ในอัตรา 1-5 กิโลกรัมต่อไร่ และมีการตรวจคัดพันธุ์ปนในระยะข้าวโน้มรวง โดยเก็บเกี่ยวในระยะสุกแก่พอเหมาะ (ระยะพลับพลึง)

2. ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

1) **การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ** พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีระดับความคิดเห็นในด้านการบรรลุเป้าหมายความสำเร็จในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีความคิดเห็นระดับมากที่สุดในประเด็น เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้มีคุณภาพ คณะกรรมการศูนย์มีความคิดเห็นระดับมากในประเด็น เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร เกษตรกรมีองค์ความรู้และศูนย์ข้อมูลการเรียนรู้ในเรื่องของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีในชุมชน เกษตรกรมีแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดีในพื้นที่ มีการกระจายเมล็ดพันธุ์ดีสู่เกษตรกรอย่างทั่วถึง และสามารถขยายผลไปสู่เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร 2544:15-24) เพื่อสนับสนุนชุมชนในด้านการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีไปสู่เกษตรกรในชุมชน รวมทั้งเป็นจุดสาธิตเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าว ดำเนินการโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยเกษตรกรที่รวมตัวกันเป็นองค์กรเป็นผู้รับผิดชอบบริหารจัดการและเป็นผู้รับประโยชน์

2) **การจัดการและการใช้ทรัพยากร** พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีระดับความคิดเห็นในด้านการจัดการและการใช้ทรัพยากรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น ได้แก่ มีการใช้เมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์ขยายจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว มีการจัดสรรเงินทุนเพื่อใช้ในการดำเนินการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอย่างเพียงพอ และมีการจัดสรรงบประมาณได้ตรงกับความต้องการของสมาชิก เช่นเดียวกับพนพพงษ์ บุญจิตราดุล (2540:38) กล่าวในก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษาว่า การจัดหาทรัพยากรเป็นความสามารถของผู้บริหารในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความคิดสร้างสรรค์ และใช้นวัตกรรมเพื่อประโยชน์ต่อการบริหารและการจัดการ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

เรียนการสอน ดังนั้นการบริหารงานโดยทั่วไปมีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ตรงที่ต้องการให้งานขององค์การบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะท่ามกลางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรหรือปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ผู้บริหารจึงต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดหาทรัพยากรในหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพ

3) **กระบวนการปฏิบัติงาน** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีระดับความคิดเห็นในด้านกระบวนการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น ได้แก่ มีการจัดเก็บข้อมูลประจำแปลงพันธุ์ตลอดฤดูกาลผลิต มีการประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนและปรับปรุงคุณภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด และมีการวางแผนการขยายแปลงพันธุ์เพื่อเพิ่มการผลิตเมล็ดพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน (กรมการข้าว 2553:8-9) ได้กล่าวว่า องค์การหรือกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนสามารถนำแผนงานไปใช้ในการบริหารงาน การควบคุมลำดับการปฏิบัติงาน และการประเมินความสำเร็จ ตลอดจนการตรวจสอบข้อบกพร่องการปฏิบัติงานขององค์การได้

4) **ความพอใจของทุกฝ่าย** พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีระดับความคิดเห็นในด้านความพอใจของทุกฝ่ายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า คณะกรรมการศูนย์ฯ มีความคิดเห็นระดับมากในทุกประเด็น ได้แก่ การดำเนินงานของศูนย์ฯ เสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนด้านการผลิต สมาชิกมีกองทุนผลิตข้าวชุมชน มีการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน สามารถลดต้นทุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี มีปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่กระจายได้เพิ่มขึ้น และมีพื้นที่การกระจายพันธุ์เพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับนิศยา ผุดผ่อง (2550:64-65) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแหลมคุนแก้วหน้า ตำบลหาดสองแคว อำเภอดรอน จังหวัดอุดรธานี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแหลมคุนแก้วหน้า กลุ่มมีการจัดการด้านวางแผนการผลิตเพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ไม่ซ้ำซ้อนกัน สมาชิกสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ ตลอดจนส่งเสริมให้สมาชิกได้รับการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อนำกลับมาพัฒนา กลุ่มมีศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน โดยเป็นศูนย์รวบรวมผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อจำหน่าย และเป็นศูนย์กลางให้กับองค์กรต่างๆ กลุ่มมีสถานที่ผลิตอย่างเป็นระบบ และได้รับการรับรองมาตรฐานจากสาธารณสุขจังหวัด ใช้วัตถุดิบในชุมชนที่มีคุณภาพส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตต่ำ สมาชิกกลุ่มสามารถควบคุมและตรวจสอบมาตรฐานได้ด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มการผลิต จนถึงขั้นหีบห่อ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ด้านการวางแผน

1) คณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ควรวางแผนการดำเนินงานในแต่ละปีให้ชัดเจน และให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานเพื่อกำหนดเป้าหมายการผลิตเมล็ดพันธุ์ตามศักยภาพของศูนย์ฯ โดยพิจารณาจากข้อมูลย้อนหลัง สถานการณ์ปัจจุบัน และสภาพแวดล้อมทั้งภายในและนอกชุมชน เพื่อให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ในแต่ละชนิดพันธุ์ตรงกับความต้องการของตลาด

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

2) คณะกรรมการ และสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ควรมีการศึกษาดูงานศูนย์ฯ ที่ประสบผลสำเร็จในจังหวัด หรือในพื้นที่ต่างจังหวัด ซึ่งจะช่วยให้คณะกรรมการและสมาชิกศูนย์ฯ มีแนวทางเกิด ความเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทักษะ และความมุ่งมั่นที่จะนำมาซึ่งการปฏิบัติงาน ปรับปรุงพัฒนาศูนย์ฯ ให้ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านการดำเนินงาน

- 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว พันธุ์ดีให้กับสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- 2) เจ้าหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน ควรมีการวางแผนเพื่อ พัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ของศูนย์ฯ เป็นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ และเพิ่มช่องทางการตลาด
- 3) ควรมีการประชาสัมพันธ์การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เพื่อให้ศูนย์ ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนเป็นที่รู้จักทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ด้านการจูงใจ

- 1) คณะกรรมการศูนย์ฯ และสมาชิกควรร่วมกันวางแผนเกี่ยวกับการดำเนินงานในการจัดหา อุปกรณ์ในการผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว เช่น เครื่องเย็บกระสอบ เพื่อพัฒนาการบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม และ สร้างตราสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของศูนย์ฯ เพื่อสร้างการดึงดูดความสนใจและความน่าเชื่อถือให้กับศูนย์ส่งเสริม และผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน
- 2) ศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนควรมีค่าตอบแทนหรือเงินปันผลให้กับคณะกรรมการและ สมาชิกฯ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

ด้านการประสานงาน

- 1) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรม พัฒนาที่ดิน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ควรมีการติดตามให้คำปรึกษา แนะนำ ถ่ายทอด ความรู้ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน ในเรื่องวิทยาการผลิตเมล็ดพันธุ์ การตรวจสอบแปลงและการ ตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว การใช้และสนับสนุนปุ๋ยพืชสดในการปรับปรุงบำรุงดิน ให้กับศูนย์ส่งเสริมและ ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- 2) ควรส่งเสริมให้คณะกรรมการศูนย์ฯ/สมาชิก เข้าร่วมการจัดประชุมระหว่างศูนย์ส่งเสริมและผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างศูนย์ฯ เกิดการเชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์ และปัญหา ต่างๆที่เกิดขึ้นจริงของแต่ละศูนย์ฯ เพื่อคณะกรรมการศูนย์ฯ/สมาชิก จะได้นำความรู้และข้อมูลเหล่านั้นมาร่วมกัน วิเคราะห์ และปรับใช้ในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน
- 3) คณะกรรมการศูนย์ฯ ควรมีการประสานขอรับการสนับสนุนงบประมาณ บัณฑิตการผลิจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือควรมีผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ส่งเสริม และผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรในชุมชน

ด้านการควบคุม

- 1) คณะกรรมการศูนย์ฯ และสมาชิกควรกำหนดแผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในแต่ละปีให้ชัดเจน เพื่อให้สัมพันธ์กับความต้องการของตลาด ทั้งนี้ศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนควรสร้างเครือข่าย

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

ระหว่างศูนย์ฯ หรือเครือข่ายทางการตลาด เช่น บริษัทเอกชนจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว โรงสีข้าวในพื้นที่ เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

2) คณะกรรมการศูนย์ฯ ควรให้ความรู้และส่งเสริมให้สมาชิกผู้จัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ควบคุมคุณภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยการตรวจสอบพันธุ์ปนเพื่อคงความบริสุทธิ์ของพันธุ์อย่างสม่ำเสมอ มีการบันทึกข้อมูลการผลิตเมล็ดพันธุ์ มีการตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์โดยสมาชิกเองหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ส่งตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ให้ศูนย์ขยายเมล็ดพันธุ์ข้าวตรวจสอบเพื่อรับรองคุณภาพเมล็ดพันธุ์ให้มีความน่าเชื่อถือ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

2.2 ควรมีการศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในแต่ละประเด็นแบบเจาะจงเพื่อหาประเด็นที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

2.3 ควรมีการศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการข้าว. (2553). การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2544). ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กิตติชาติ ชาติยานนท์. (2550). การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานตามโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ในอำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, กรุงเทพมหานคร.
- ชัยรัตน์ เดชฤทัยภักดี. (2548). การดำเนินงานของกลุ่มทอผ้าที่ประสบความสำเร็จตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ทิชากร บุญฤกษ์. (2552). การดำเนินงานศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ธัญลักษณ์ พิลา. (2549). การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ของเกษตรกรในอำเภอมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. (2540). ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

- นิตยา ผุดผ่อง. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแหลมภูมก้าวหน้า ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิษฐ์ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์, อุดรดิษฐ์.
- ประยูร ศรีศักดิ์นอก. (2551). การเปรียบเทียบการดำเนินงานของเกษตรกรสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในระดับดีมากและระดับปานกลาง ในจังหวัดขอนแก่น (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- พิมลรัตน์ ใจบุญลือ. (2545). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ (วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตร). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พรพรรณ คำมั่น. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรน้ำใสใต้ ตำบลชัยภูมิ อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิษฐ์ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์, อุดรดิษฐ์.
- ภาณุพันธุ์ ประภาดิกุล. (2557). แนวทางการพัฒนาความรู้ด้านการผลิตหมอนไหมของเกษตรกร ในจังหวัดนราธิวาส. วารสารแก่นเกษตร, 42(2), 219.
- อาภรณ์ จำเริญกุล. (2549). การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.